

Nader onderzoek soorten

NADER ONDERZOEK **MARTERACHTIGEN**

Locatie onderzoek:
Hoopjesweg 48
Hattem

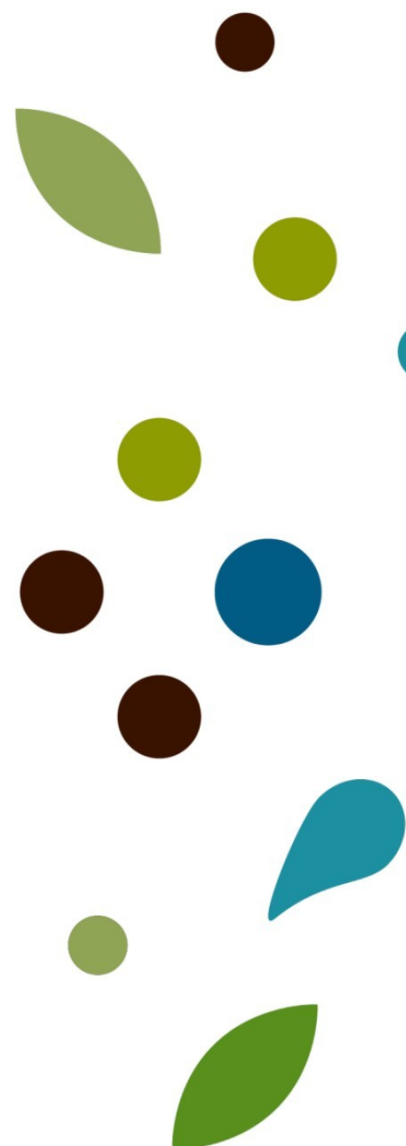
Datum: 24 oktober 2025
Project: NOM53774

Colofon

Onderzoek	Nader onderzoek (kleine) marterachtigen
Document	NOM53774
Datum	September-oktober 2025
Locatie	Hoopjesweg 48; Hattem
Opdrachtgever	NTP Groep B.V.
Opdrachtnemer	Ecofect B. V.
Ecoloog	
Adres	Laan 21, 8071 JG Nunspeet
Telefoon	
Email	info@ecofect.nl
Internet	www.ecofect.nl
KvK-nummer	87036487
Btw-identificatienr.	NL864184311B01
Rekeningnummer	NL39 RABO 0198 8908 69

INHOUD

Colofon	2
Samenvatting	4
1. Inleiding	5
1.1 Aanleiding	5
1.2 Planlocatie	6
1.3 Ontwikkelingen en effecten	7
2. Wettelijk kader	8
3. Ecologie	9
3.1 Grote marterachtigen	9
3.2 Kleine marterachtigen	10
4. Werkwijze	12
4.1 Verkennend onderzoek	12
4.2 Verdiepend onderzoek	12
5. Resultaten	14
6. Conclusie	15
Verantwoording	16
Bijlagen	17
Disclaimer	24

Samenvatting

Uit het nader onderzoek (Kleine) marterachtigen is gebleken dat bij het uitvoeren van de geplande werkzaamheden er schadelijke handelingen flora en fauna activiteit Omgevingswet te verwachten zijn.

De resultaten van het nader onderzoek van marterachtigen in het plangebied:

- Marterachtigen (das en steenmarter) maken gebruik van de planlocatie.
- Er gaan verblijfplaatsen verloren door of tijdens de geplande ingreep en er worden mogelijk marterachtigen gedood door de geplande ingreep.
- Een vergunning schadelijke handelingen flora en fauna activiteit wordt noodzakelijk geacht.

De opdrachtgever heeft alles gedaan wat redelijkerwijs van hen verwacht mag worden om te voorkomen dat schadelijke handelingen plaatsvinden voor deze flora- en fauna-activiteit binnen de Omgevingswet betreffende de marterachtigen. De specifieke zorgplicht is ten alle tijden van toepassing (zie bijlagen)

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Met de voorgenomen ontwikkelingen aan de Hoopjesweg 48 te Hattem heeft NTP Groep B.V. aan Ecofect B.V. opdracht gegeven een nader onderzoek kleine marterachtigen uit te voeren t.b.v. het vergunning traject en inzicht te verschaffen of de geplande uit te voeren werkzaamheden conflicteren met de Omgevingswet. Voorliggend rapport geeft inzicht in het wettelijk kader, de gebruikte methodiek en de resultaten van het uitgevoerde onderzoek.

Uit dit verkennende natuurwaardenonderzoek ter plaatse is gebleken dat het plangebied essentiële functies kan hebben voor (kleine) marterachtigen en dat de aanwezigheid van deze soortgroep aannemelijk is. Het natuurwaardenonderzoek 'NWO 53490 Hoopjesweg 48 Hattem' ligt ten grondslag. De (kleine) marterachtigen zijn in Gelderland beschermd op basis van de Provinciaal beleid in de Omgevingswet. Dit betekent dat zonder vrijstelling, of d.m.v. een goedgekeurde gedragscode of vergunning deze soorten niet mogen worden verwond of gedood, en dat vaste rust- en verblijfplaatsen niet mogen worden beschadigd of vernield.

1.2 Planlocatie

De planlocatie is gelegen aan de Hoopjesweg. Op de planlocatie bevinden zich diverse geschakelde opstallen, namelijk: een kantorenpand, en enkele loodsen. Het kantorenpand is voornamelijk opgetrokken uit gemetselde muren in combinatie met een plat dak. De loodsen bestaan veelal uit gladde wand- en dakpanelen. Aan de voorzijde (noordzijde) van het pand is erfverharding aanwezig in combinatie met een gazon, en een groenstrook met onderbegroeiing. Aan de achterzijde (zuidzijde) bevindt zich een eveneens een groenstrook met onderbegroeiing, steen- en takkenhopen en extensief beheerd grasland. De planlocatie heeft een oppervlakte van 2.2 hectare, waarvan circa de helft is bebouwd sinds 1965. De planlocatie is gelegen binnen de bebouwde kom van Hattem.

Figuur 1 - Plan- en onderzoeksgebied

Hattem is een Hanzestad en gemeente in de provincie Gelderland. De gemeente ligt op de grens met Overijssel en aan de noordrand van de Veluwe.

1.3 Ontwikkelingen en effecten

Initiatiefnemer is voornemens om het plangebied te herontwikkelen (figuur 1). De opstallen zullen allen gesloopt worden, om vervolgens woningbouw te realiseren. De huidige vegetatie zal ook verwijderd worden. Nadere informatie met betrekking tot de ontwikkeling was niet bekend bij Ecofect ten tijde van het onderzoek. De functie van de planlocatie blijft ongewijzigd. Voor inhoudelijke vragen over het ontwerp of de inrichting wordt verwezen naar de opdrachtgever.

Functieverandering en effecten

De beoogde ingrepen zijn blijvend van karakter. De functie en ecologie van het plangebied zal veranderen.

De ingrepen en effecten van de ingreep in relatie tot natuurwaarden:

- Sloop- en bouwwerkzaamheden
- Afvoer sloopmateriaal
- (Deels) verwijderen van vegetatie
- Perceel bouwrijp maken
- Herinrichting perceel bij hetwelk functie bedrijf verwacht kan worden
- Aan- en afvoer bouw materiaal

2. Wettelijk kader

Per 1 januari 2024 is de Omgevingswet van kracht. Deze wetgeving vervangt o.a. de Wet natuurbescherming. In deze wet is o.a. de bescherming van gebieden, soorten en houtopstanden geregeld. Dit onderzoek beperkt zich tot soortbescherming marterachtigen.

Opdrachtgever heeft voornemens een flora- en fauna-activiteit uit te voeren, daarom dient er rekening te worden gehouden met de regels in art. 11.27 Bal (specifieke zorgplicht), art. 11.28 Bal (voorkomen onnodig lijden dieren) en de paragrafen 11.2.2 t/m 11.2.5 Bal (vergunningplicht bij schadelijke handelingen, regels vergunningsvrije gevallen). Om aan de voorgenoemde regels te voldoen is een Natuurwaardenonderzoek uitgevoerd, waaruit bleek dat een nader onderzoek marterachtigen noodzakelijk werd geacht.

De marterachtigen wordt landelijk beschermd onder het beschermingsregime van 'Overige beschermde soorten' (art. 11.54 Bal). Het is verboden marterachtigen te doden, te verwonden, en hun vaste rust- of voortplantingsplaatsen opzettelijk te beschadigen of vernielen. Voor een verdiepende uitwerking van het wettelijk kader wordt verwezen naar de bijlage.

3. Ecologie

De in Nederland voorkomende marterachtigen zijn in grofweg op te delen in twee groepen, namelijk kleine en grote marterachtigen. Hieronder zijn de twee groepen nader toegelicht.

3.1 Grote marterachtigen

Onder de in Nederland voorkomende grote marterachtigen vallen de boommarter (*Martes martes*), steenmarter (*Martes fiona*), das (*Meles meles*) en otter (*Lutra lutra*). Omdat de otter een watergebonden soort met afwijkend inventarisatieprotocol betreft wordt deze soort buiten beschouwing gehouden.

Steenmarter (*Martes fiona*)

De steenmarter heeft gelijkenissen met een huiskat, maar heeft kortere poten en komt slanker over. Deze soort is te vinden in de omgeving van dorpen, boerderijen en zelfs in grote steden. De voorkeur gaat uit naar gebieden met kleinschalige landbouw, oude schuren, en geriefhoutbosjes. Daarbij is de aanwezigheid van groenstroken, heggen, bosjes, greppels en bermen van belang omdat hij zich hierlangs verplaatst en foerageert. Het leefgebied kan een grootte van 80 tot 700 ha. omvatten. Binnen het leefgebied heeft de steenmarter tientallen verblijfplaatsen die wisselend worden gebruikt. Van deze tientallen verblijfplaatsen zijn er enkele van groter belang, zoals een voortplantingsplaats. De steenmarter heeft verblijfplaatsen in boomholtes, takkenhopen, dichte struwelen, zolders, kruipruimtes, spouwmuren en ruimtes onder dakbedekking. De steenmarter is een echte opportunist en eet zowel plantaardig als dierlijk voedsel. Op zijn menu staan o.a. muizen, ratten, egels, jonge konijnen, vogels, eieren, kevers, rupsen, kikkers en regenwormen, bessen en fruit.

Boommarter (*Martes martes*)

De boommarter is een lang en slank zoogdier dat zich vlug en lenig door bomen verplaatst. De boommarter is qua formaat als een huiskat maar met veel kortere poten. De sterk behaarde, volle, pluimstaart neemt bijna een derde van de totale lengte in beslag. Hiermee kan de boommarter goed zijn evenwicht bewaren bij het achtervolgen van een prooi in de bomen. Door de relatief lange achterpoten is de rug bij het lopen licht naar voren gebogen. De kop is spits met vrij grote oren. Poten en snuit zijn bijna altijd donkerder dan de koffie- tot roodbruine vacht. Opvallend is de gele, soms bijna witte, bief waarvan het patroon met vlekken en vorm individueel verschilt. De boommarter heeft een voorkeur voor bosachtige gebieden, waar hij voornamelijk boomholten, takkenhopen, dassenburchten of konijnenholen bezet als vaste-/ rust en voortplantingsplaats. Het grootste gedeelte van het jaar leeft het dier solitair, waarbij het territorium van een man (tot 1000ha) met meerdere territoria van vrouwelijke overlapt. Net als de boommarter is deze soort een opportunist die zowel dierlijk als plantaardig voedsel eet.

Das (*Meles melis*)

De is te herkennen aan de brede zwart witte kop en grote gedrongen lichaam. Dit nacht actieve dier leeft in familiegroepen in een zelf gegraven dassenburcht in diverse biotopen, waaronder kleinschalig akker- en weidelandschap, heiden en rivierdalen. Het zijn alleseters, maar het voedsel bestaat voor het grootste gedeelte uit regenwormen. De dieren verlaten 's nachts gezamenlijk de burcht om vervolgens individueel te foerageren.

3.2 Kleine marterachtigen

Kleine marterachtigen bestaan uit bunzing (*Mustela putorius*), Hermelijn (*Mustela erminea*) en (*Mustela nivalis*). Er zijn sterke aanwijzingen dat deze soorten in aantallen achteruitgaan, maar veel is nog onbekend over deze soorten. De oorzaak is complex, maar heeft in ieder geval te maken met de verandering van het agrarisch cultuurlandschap. Door de afname van kleinschaligheid en diversiteit en de toename van verkeersintensiteit komen populaties onder druk te staan. Als de soorten niet actiever worden beschermd bestaat de kans dat ze uitsterven. Dat zou nadelig zijn voor de biodiversiteit. Alle drie de soorten hebben een territoriumgrootte die afgestemd is op het voedselaanbod (figuur 2).

Het leefgebied vervult de volgende ecologische functies:

1. foerageergebied met voldoende dekking,
2. verbindingen met andere leefgebieden en
3. rust- en voortplantingsplaatsen. En voor de hermelijn en in mindere mate ook voor de bunzing is van belang;
4. water.

	Voedsel	Verbindingen	Verblijfplaatsen
Bunzing	Konijn Knaagdieren Amfibieën Vogels	Essentieel (natuurlijke en/of culturele objecten) Dekking van groot belang	Burchten Holen Ruimtes onder stenen Openingen in/onder bomen Takkenhopen
Hermelijn	Konijnen Woelratten Aardmuizen Vogels	Essentieel (natuurlijke en/of culturele objecten) Dekking van belang, maar begeeft zich ook in het open	Tunnels Houtstapels Openingen in/onder bomen Ratten- woelratholen
Wezel	Aardmuis Rosse woelmuis Veldmuis Bosmuis	Essentieel (natuurlijke en/of culturele objecten) Dekking is essentieel	Houtstapels Muizenholen Openingen in/onder bomen Mollentunnels Andere hopen en openingen waar een wezel in past

Figuur 2. Behoeftes kleine marterachtigen.

Bunzing (*Mustela putorius*)

De bunzing is de grootste kleine marter. Het mannetje is met een kop- romp lengte van 33 tot 45 cm en een gewicht van 500 – 1800 gram duidelijk groter dan het vrouwtje, welke doorgaans een kop-romp- lengte heeft van 28 tot 38 cm en 300 tot 900 gram weegt. De bunzing is herkenbaar aan de donkerbruine vacht waarbij de geel of geelwitte ondervacht vaak duidelijk doorschijnt. Ook de witte snuit, witgerande oren en witte 'halve maantjes' boven de ogen zijn kenmerkend. De gedomesticeerde bunzing, de fret, komt soms verwilderd voor.

De bunzing komt in allerlei landschapstypen voor. Het dier lijkt echter een voorkeur te hebben voor kleinschalig landschap met voldoende schuilmogelijkheden en water in de nabijheid. Ook in een bebouwde omgeving met veel groen kan de bunzing voorkomen, evenals in open bossen (Pertoldi et al., 2006). In de winter wordt de bunzing ook wel in schuurtjes, kelders of hoozolders aangetroffen (Birks, 1998) aangezien deze locaties goede beschutting bieden tegen de kou.

Hermelijn (*Mustela erminea*)

De hermelijn lijkt erg op de wezel maar is duidelijk groter. Hij heeft een lange zware behaarde staart met een zwarte pluimpunt. De rug is grijs- of beigebruin en de buik wit. De demarcatielijn (scheidinglijn tussen de bruine rugkleur en de lichte buikkleur van de vacht) is strak en recht, in tegenstelling tot de wezel waarbij die kronkelig is. De hermelijn heeft geen donkere keelvlekken. De hermelijn heeft een zomer- en een wintervacht. In de zomer is de vacht roodbruin, in de winter is het soms wit. Het staartpuntje blijft echter altijd zwart. In het koudere deel van het verspreidingsgebied van de hermelijn wordt de vacht in de winter geheel wit. In warmere gebieden wordt de wintervacht slechts gedeeltelijk wit. Nederland ligt net op de grens tussen koud en niet koud: een deel van de hermelijnen verandert van kleur, maar er worden elke winter ook bruine dieren waargenomen. Vroeger werden wintervachten van hermelijnen gebruikt voor het vervaardigen van koningsmantels. De kenmerkende witte bontkraag met zwarte stippen zijn typerend.

De hermelijn leeft solitair in territoria van tussen de 4 en 50 ha groot. Het vrouwtje heeft een leefgebied dat drie- tot viermaal zo klein is als die van het mannetje. Een leefgebied van een mannetje overlapt dat van meerdere vrouwtjes. Met geurklieren markeren ze hun territorium. De hermelijn leeft in een hol, meestal een oud mollennest of konijnenhol en verplaatst zich meestal langs lijnvormige elementen die dekking bieden zoals heggen, muurtjes, oeverlijnen, etc. Ook maakt hij hierbij geregeld gebruik van holen van andere dieren. Een hol of gang moet een doorsnede hebben van vijf centimeter. Tijdens de route gaat de hermelijn op zijn achterpoten staan om de omgeving goed te kunnen overzien. Men noemt dit ook wel 'kegelen'. Hermelijnen kunnen goed klimmen en jagen soms zwemmend (achter woelmuizen aan).

Wezel (*Mustela nivalis*)

De wezel is het kleinste roofdier van Europa en behoort tot de familie der marterachtigen. Een wezel lijkt wel wat op een slanke, lange, snelle muis die zich met golvende bewegingen met 30 cm verre sprongen verplaatst. Verwarring met andere marterachtigen kan optreden (hermelijn). De vrouwtjes zijn een stuk kleiner dan de mannetjes. Ze zijn zelfs zó klein, dat ze muizen tot in hun gangenstelsels kunnen achtervolgen. Ze kunnen door een opening van slechts 28 mm doorsnee. Een wezel lijkt wel wat op een slanke, lange, snelle muis die zich met golvende bewegingen met 30 cm verre sprongen verplaatst. Het lichaam is slank en langgerekt met korte poten en een korte staart. De rug is grijsbruin, de buik wit met een onregelmatige afscheidingslijn, in tegenstelling tot de hermelijn die een scherpe kleurlijn heeft tussen bruin (rug) en wit buik. Soms zijn de voetjes wit. Soms met een bruine keelvlek bij de mondhoeken. De staart van de wezel is kort en geheel bruin, in tegenstelling tot de staart van de hermelijn die langer is met een zwarte punt. In Nederland wordt de wezel in de winter niet (deels) wit; een andere ondersoort die voorkomt in Zweden en Rusland wel. In Nederland is de hermelijn dus het enige zoogdier dat 's winters wit kan worden.

De wezel komt voor in heel Europa, behalve in Ierland. In Nederland komt hij nog overal voor, maar minder dan vroeger. Op de Waddeneilanden ontbreekt de soort. De soort leeft tot boven de boomgrens. Wezels leven bij voorkeur in open, droge natuur- en cultuurlandschap maar verder in veel verschillende biotopen (zoals bossen, duinen, wei- en akkerland. Meestal in droger gebied dan de hermelijn. Echter overal waar woelmuizen ontbreken, ontbreekt ook de wezel. Ze zoeken graag dekking op, bijvoorbeeld bij bosschages, houtstapels of heggen. Ook bewonen ze vaak oude holen van muizen, ratten en konijnen die bekleed wordt met veren of haren van prooidieren. Goede schuilmogelijkheden en de aanwezigheid van voldoende geschikt voedsel zijn de enige eisen die de wezel aan zijn omgeving stelt.

4. Werkwijze

Om de aanwezigheid van marterachtigen uit te sluiten of aan te tonen, dient er in de juiste periode middels een geschikte methode onderzoek plaats te vinden. De gevolgde methodiek komt overeen met de methode beschreven in het Kennisdocument Kleine marterachtigen van BIJ12. Het onderzoek kent twee fases: een verkennend onderzoek en een verdiepend onderzoek. In dit door BIJ12 gepubliceerde kennisdocument is opgenomen dat de methodiek van verdiepend onderzoek naar kleine marterachtigen (bunzing, hermelijn en wezel) gecombineerd kan worden met nader onderzoek naar boom- of steenmarter waar geen kennisdocumenten van bestaan.

4.1 Verkennend onderzoek

Een verkennend onderzoek bestaat uit een bureauonderzoek, en een verkennend veldonderzoek. De conclusies van beide onderdelen vormen samen de basis voor de habitatsbeoordeling.

Een bureauonderzoek betreft het vergaderen van bestaande verspreidingsgegevens die aan de criteria voldoen welke beschreven staan in het Kennisdocument Kleine marterachtigen van BIJ12. Bij het verkennende veldonderzoek worden onderzocht als de planlocatie potentieel leefgebied of biotoop kan zijn voor marterachtigen. Daarbij wordt gekeken als voedsel, verbindingzones en veiligheid (drie V's) aanwezig zijn.

De aanwezigheid van de drie V's zijn van sterk belang voor (kleine) marterachtigen om zich te kunnen vestigen en voort te planten in het betreffende gebied. Wanneer één of meerdere factoren ontbreken dan beïnvloedt dit het gedrag en/of functie van het gebied) afhankelijk van de soort (zie hoofdstuk 3). In tabel 1 is een versimpelde weergave van aanwezige factoren versus functie zichtbaar.

Tabel 1: Aanwezige factoren versus functie gebied

3 v's	Functie	Leefgebied	Foerageergebied	Territorium	Rustgebied
Voedsel		X	X		
Verbinding(zones)		X	X	X	
Veiligheid		X			X

4.2 Verdiepend onderzoek

Op basis van het kennisdocument kan er worden gesteld dat verdiepend onderzoek uitgevoerd met inzet van de Struikrover® volledig is, mits deze is ingezet volgens de onderstaande eisen.

- Per 0.25 ha geschikt leefgebied 1 meetpunt is gehanteerd
- Geschikt leefgebied: binnen de planlocatie enkel de gebieden waar de 3 v's van toepassing zijn
- 1 meetpunt: minimaal 4 weken betreffende positie monitoren. Binnen een periode van 8 weken kunnen er dus maximaal 2 meetpunten per Struikrover® gecreëerd worden.

- Lengte van monitoring plangebied bedraagt 8-12 weken
- Uitgevoerd binnen de optimale onderzoeksperiode (juni tot 15 november)
- Sardientjes eens per 3 weken verversst zijn

Bepaling omvang leefgebied en overzicht meetpunten

Figuur 3. Geschikt leefgebied (gele arcering) en overzicht meetpunten

Het geel gemarkeerde oppervlakte betreft geschikt leefgebied voor marterachtigen. Deze gebieden bieden immers de 3 V's aan en zijn relatief vrij van menselijke verstoring. Aan de westkant van de ontwikkeling ligt een woonwijk. Gezien de verstoring die een dergelijke omgeving geeft, is het aannemelijk dat dit geldt als afscheiding van het leefgebied.

Het geschikte leefgebied nabij de ontwikkelingen bedraagt circa 0,9 hectare. Het onderzoeksgebied bestaat uit 3 meetpunten. Op figuur 3 is ook zichtbaar waar de meetpunten zich bevinden.

Periode inzet Struikrover®

Tabel 2. Inzet Struikrover®

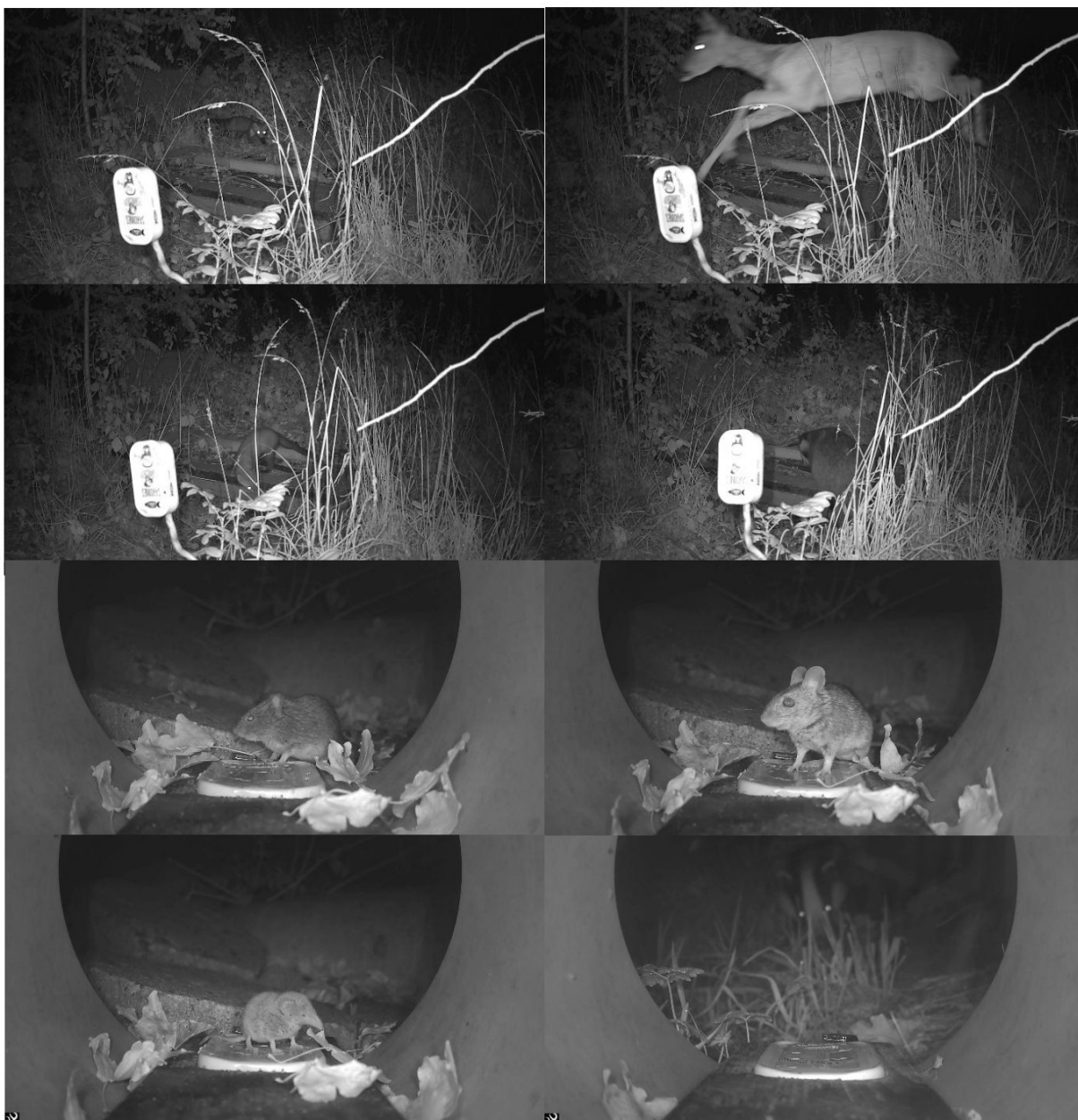
	Inzet aantal Struikrover®	Plaatsing	Verplaatsing (extra meetpunt)	Verversing sardientjes	Opgehaald en uitgelezen
Datum	3	20-8-2025	19-09-2025	19-09-2025	24-10-2025
Wie					

5. Resultaten

Tijdens de veldbezoeken zijn er sporen van marterachtigen in de vorm van prooiresten waargenomen.

De analyse van de beelden hebben geleid tot waarnemingen van (zie figuur 4):

- Das (met mogelijke verblijfplaats)
- Steenmarter (met verblijfplaats) (in bijlage nog afbeelding tijdens vleermuisonderzoek)
- Ree
- enkele huiskatten
- bosmuis, rosse woelmuis
- Algemene broedvogels zoals roodborst

Figuur 4. Enkele vastgelegde beelden

6. Conclusie

De resultaten van het nader onderzoek van marterachtigen in het plangebied:

- Marterachtigen (das en steenmarter) maken gebruik van en bezetten een verblijfplaats op planlocatie.
- Er gaan verblijfplaatsen verloren door of tijdens de geplande ingreep en er worden mogelijk marterachtigen gedood door de geplande ingreep.
- Een vergunning schadelijke handelingen flora en fauna activiteit wordt noodzakelijk geacht.

De opdrachtgever heeft alles gedaan wat redelijkerwijs van hen verwacht mag worden om te voorkomen dat schadelijke handelingen plaatsvinden voor deze flora- en fauna-activiteit binnen de Omgevingswet betreffende de marterachtigen. De specifieke zorgplicht is ten alle tijden van toepassing (zie bijlage).

Verantwoording

Literatuur/bronnen

- Kennisdocument Das BIJ12 (Versie 1.0, juli 2017)
- Kennisdocument Kleine Marterachtigen BIJ12 (Versie 1.1, juli 2025)
- Fauna inventarisatie, Rik Schoon

Internet

- www.bij12.nl
- www.verspreidingsatlas.nl
- www.ndff.nl
- www.netwerkgroenebureaus.nl
- www.zoogdiervereniging.nl

Bijlagen

Waarneming steenmarter vleermuisonderzoek

Verdieping wettelijk kader

Per 1 januari 2024 is de Omgevingswet van kracht. Deze wetgeving vervangt o.a. de Wet natuurbescherming. In deze wet is o.a. de bescherming van gebieden, soorten en houtopstanden geregeld. Dit onderzoek beperkt zich tot soortbescherming marterachtigen.

Een 'flora- en fauna-activiteit' is volgens de definitie van het begrip zoals uitgewerkt in de bijlage bij art. 1.1 Omgevingswet een: 'activiteit met mogelijke gevolgen voor van nature in het wild levende dieren of planten'. Anders dan bij een 'Natura 2000-activiteit', waarvan pas sprake is als een activiteit leidt tot een kans op significante gevolgen op beschermde Natura 2000-gebieden, is er al sprake van een 'flora- en fauna-activiteit' als het een mogelijk gevolg heeft voor één van nature in het wild levend dier of plant, ongeacht of deze soort beschermd is volgens de Omgevingswet.

Doordat in de definitie wordt verwezen naar 'van nature' in het wild levende soorten, gaat de definitie niet op voor niet-van nature voorkomende soorten. Met andere woorden, de regels voor flora- en fauna-activiteiten gelden niet voor soorten die buiten het natuurlijk verspreidingsgebied voorkomen of exoten, tenzij specifiek vermeld. Als er sprake is van een flora- en fauna-activiteit, dient er rekening te worden gehouden met de regels in art. 11.27 Bal (specifieke zorgplicht), art. 11.28 Bal (voorkomen onnodig lijden dieren) en de paragrafen 11.2.2 t/m 11.2.5 Bal (vergunningplicht bij schadelijke handelingen, regels vergunningsvrije gevallen). Hoewel de paragrafen 11.2.2 t/m 11.2.5 Bal alleen betrekking hebben op de bij wet beschermde soorten, gelden de artikelen 11.27 en 11.28 ook met betrekking tot de niet-beschermde soorten.

Specifieke zorgplicht flora en fauna In het Bal is een specifieke zorgplicht opgenomen voor onder meer alle 'flora- en fauna-activiteiten' die, zoals hiervoor aangegeven, vrijwel alle ruimtelijke activiteiten betreft (art. 11.27 Bal).⁸ Deze specifieke zorgplicht komt in de plaats van de algemene zorgplicht die in de Omgevingswet staat (zie hiervoor).⁹ Iedereen die een flora- en fauna-activiteit uitvoert, moet nadelige gevolgen zoveel mogelijk voorkomen, beperken of ongedaan maken (art. 11.27, 1e lid Bal). In het tweede lid staat de nadere uitwerking van de specifieke zorgplicht. In het tweede lid onder a is er met betrekking tot de reikwijdte van de zorgplicht voor flora- en fauna-activiteiten aangegeven dat deze plicht in ieder geval inhoudt dat moet worden nagegaan

of er aanwijzingen zijn van de aanwezigheid van een aantal type soorten die kwetsbaar of bedreigd zijn. Deze soorten betreffen in Nederland van nature voorkomende: • Vogelrichtlijn-soorten zoals genoemd in bijlage I Vrl en niet in die bijlage genoemde, geregeld in Nederland voorkomende trekvogelsoorten als bedoeld in artikel 4, 2e lid Vrl; • Habitatrichtlijn-soorten als opgenomen in bijlage II, IV en V Hrl; • nationaal beschermde soorten (bijlage IX Bal); • dieren of planten die staan opgenomen op de Rode Lijsten; • voor die soorten belangrijke leefgebieden of natuurlijke habitats. Als deze aanwijzingen er zijn, moet worden vastgesteld of op voorhand op grond van objectieve gegevens nadelige gevolgen kunnen worden uitgesloten voor dieren van die soorten, hun nesten, hun foerageerplaatsen, hun voortplantingsplaatsen, hun rustplaatsen en hun eieren, of voor planten van die soorten.

Zijn nadelige gevolgen niet uit te sluiten, dan wordt gevraagd om na te gaan welke nadelige gevolgen kunnen optreden en passende preventieve maatregelen te nemen, de activiteit te staken, of, als dat niet kan, passende herstelmaatregelen te nemen. Verder wordt er ook gevraagd om tijdens en na het verrichten van de activiteit na te gaan of de getroffen passende preventieve maatregelen de beoogde effecten hebben. De zorgplicht geldt altijd voor alle in het wild levende soorten, ongeacht een eventueel van toepassing zijnde vrijstelling, gedragscode of vergunning. De zorgplicht voor soorten is bovendien niet beperkt tot de dieren en planten zelf, maar ook tot de directe leefomgeving van de soorten. Dat betreft voor dieren de foerageergebieden, rust en vaste verblijfplaatsen en plaatsen voor het grootbrengen van de jongen. Mochten de zorgplichtbepalingen niet helder genoeg zijn, dan staat het bevoegd gezag vrij om middels maatwerkregels (artikel 11.29 Bal) of maatwerkvoorschriften (artikel 11.31 Bal) deze te verduidelijken. Bijvoorbeeld door het opnemen van regels in een provinciale Omgevingsverordening of het stellen van een maatwerkvoorschrift of vergunningsvoorschrift. Zoals ook aangegeven hiervoor met betrekking tot de specifieke zorgplicht voor Natura 2000-gebieden en bijzondere nationale natuurgebieden, is de kern van de zorgplichtbepaling voor flora- en fauna-activiteiten dat als er sprake is van nadelige gevolgen op in het wild voorkomende soorten, deze, indien redelijkerwijs kan worden gevegd, moeten worden voorkomen, beperkt of ongedaan worden gemaakt. Ook in art. 11.27, tweede lid wordt verwezen naar passende preventieve maatregelen of passende herstelmaatregelen. In art. 11.27, tweede lid onder b Bal wordt aangegeven dat er moet worden 'vastgesteld' of op voorhand op grond van objectieve gegevens nadelige gevolgen kunnen worden uitgesloten. Daarnaast zijn de overige voorwaarden in het tweede lid onder c t/m f zodanig concreet dat in deze bewoording kan worden gelezen dat er aantoonbaar aan deze voorwaarden moet worden voldaan, zeker ook met in het achterhoofd dat de specifieke zorgplichten in de Omgevingswet zowel bestuurlijk als strafrechtelijk kunnen worden gehandhaafd.

Om aantoonbaar aan de voorwaarden van de specifieke zorgplicht te kunnen voldoen, is het noodzakelijk dat de toetsing aan de zorgplichtbepalingen in een Natuurwaardenonderzoek of nader onderzoek wordt vastgelegd. Hiertoe kan door ecologische adviesbureaus – naast een bureaustudie door raadpleging van verspreidingsgegevens in tools zoals de NDFF – een 'Habitatcheck' worden uitgevoerd naar het voorkomen van de genoemde soorten, op basis van de geschiktheid van het aanwezige habitat als leefgebied van deze soorten. Afhankelijk van het aan te treffen habitat, kan daardoor goed inzicht worden verkregen in het mogelijk voorkomen van soorten of soortgroepen. Of een nader onderzoek ook naar redelijkheid kan worden gevegd om de aanwezigheid te kunnen uitsluiten, zal afhangen van de opdrachtgever. Vervolgens moet worden beschreven in de Natuurwaardenonderzoek of nader onderzoek of nadelige gevolgen kunnen worden uitgesloten of dat deze kunnen worden voorkomen, beperkt of ongedaan kunnen worden gemaakt door maatregelen zoals hiervoor aangegeven.

De soortenbeschermingsregimes

In de paragrafen 11.2.2 t/m 11.2.4 Bal zijn de verschillende soortenbeschermingsregimes opgenomen:

- § 11.2.2 Bal: omgevingsvergunning soorten Vogelrichtlijn

- § 11.2.3 Bal: omgevingsvergunning soorten Habitatrichtlijn
- § 11.2.4 Bal: omgevingsvergunning andere soorten

Onder iedere paragraaf zijn de vergunning plichtige gevallen en de vergunningsvrije gevallen aangegeven. In de Omgevingswet wordt niet meer gesproken over verbodsbepalingen waarvoor een vergunning of vrijstelling kan worden verleend, maar over schadelijke handelingen die leiden tot een vergunning plichtig geval. De inhoud van de schadelijke handelingen komen overeen met de verbodsbepalingen van de soortenbeschermingsregimes uit de Wnb, aangezien deze rechtstreeks voortkomen uit de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn en internationale Verdragen en betreffen de volgende schadelijke gevallen:

Schadelijke handelingen Vogelrichtlijn (art. 11.37 Bal):	Schadelijke handelingen Habitatrichtlijn (art. 11.46 Bal):	Schadelijke handelingen andere soorten (art. 11.54 Bal)
Het opzettelijk doden of opzettelijk vangen van van nature in Nederland in het wild levende vogels van soorten als bedoeld in art. 1 Vrl	Het in hun natuurlijk verspreidingsgebied opzettelijk doden of opzettelijk vangen van in het wild levende dieren Hrl bijlage IV, onder a, Bern bijlage II, Bonn bijlage I (ex. vogels art. 1 Vrl);	Het opzettelijk doden of vangen van in het wild levende zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen en kevers van de soorten, genoemd in bijlage IX, onder A
Het opzettelijk vernielen of opzettelijk beschadigen van nesten, rustplaatsen en eieren van vogels, of het opzettelijk wegnemen van nesten van die vogels	Het opzettelijk verstoren van dieren	Het opzettelijk beschadigen of vernielen van de vaste voortplantingsplaatsen, rustplaatsen of eieren van dieren
Het rapen en onder zich hebben van eieren van vogels	Het in de natuur opzettelijk vernielen of rapen van eieren van dieren	
Het opzettelijk storen van vogels*	Het beschadigen of vernielen van de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren	Het opzettelijk in hun natuurlijke verspreidingsgebied plukken en verzamelen, afsnijden, onwortelen of vernielen van vaatplanten van de soorten, genoemd in bijlage IX, onder B
	Het opzettelijk plukken en verzamelen, afsnijden, onwortelen of vernielen van planten van soorten, genoemd in bijlage IV, onder b Hrl of bijlage I verdrag van Bern, in hun natuurlijke verspreidingsgebied	

Tabel 1 – Beschermingsregimes schadelijke handelingen

De Omgevingswet onderscheidt drie verschillende beschermingsregimes, met elk hun eigen verbodsbepalingen (zie tabel 1). De eerste twee categorieën zijn gebaseerd op de door de Europese Unie opgestelde Vogelrichtlijn (1979) en de Habitatrichtlijn (1992). Het 3e beschermingsregime, andere soorten, betreft soorten die niet op Europees niveau beschermd zijn, maar wel op landelijk niveau (nationaal beschermde soorten). Daarnaast geldt dat voor alle soorten de algemene zorgplicht. Deze zorgplicht houdt in dat men bij werkzaamheden met mogelijk negatief effect op planten en dieren, maatregelen dient te nemen (binnen wat redelijkerwijs verwacht van men kan worden) om onnodige schade aan planten of dieren te voorkomen.

Als door het tijdig nemen van (effectief bewezen) maatregelen een vaste rust- en verblijfplaats in stand blijft, en daardoor geen verbodsverboden uit de Wnb worden overtreden, is een ontheffingsaanvraag niet noodzakelijk. Wel is het dan van belang om een en ander onderbouwd vast te leggen in een mitigatieplan / projectplan, voor het geval er een handhavingsverzoek of toezicht aan de orde is kan ondanks het nemen van maatregelen niet worden voorkomen dat verbodsbepalingen/schadelijke handelingen worden overtreden, dan is een ontheffingsaanvraag noodzakelijk.

Vrijgestelde soorten per provincie

Een provincie kan besluiten om een vrijstelling uit te geven van een bepaald soort. Deze vrijstellingen kunnen verschillen van provincie tot provincie (tabel 2). Wanneer er een vrijstelling geldt voor een betreffend soort, dan geldt er voor dit soort enkel een algemene zorgplicht. Deze zorgplicht houdt in dat men bij werkzaamheden met mogelijk negatief effect op planten en dieren, maatregelen dient te nemen (binnen wat redelijkerwijs verwacht van men kan worden) om onnodige schade aan planten of dieren te voorkomen.

Vrijgestelde soorten per provincie														Ministerie EZ (Amvb RN art 3.31)
Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Groningen	Friesland	Drenthe	Overijssel	Flevoland	Gelderland	Utrecht	Noord- Brabant	Zuid- Holland	Zeeland	Noord- Holland	Limburg	
Zoogdieren														
Bunzing	<i>Mustela putorius</i>									x			x	x
Hermelijn	<i>Mustela erminea</i>									x			x	x
Steenmarter	<i>Martes foina</i>		x										x2	
Wezel	<i>Mustela nivalis</i>	x								x			x	x
<p>x1 = vrijstelling geldt in de periode maart- april en juli tot en met november</p> <p>x2 = vrijstelling geldt in de periode 15 augustus tot en met februari</p> <p>x3 = vrijstelling geldt in de periode juli, augustus en september</p> <p>x4 = vrijstelling geldt in de periode 15 augustus tot en met 15 oktober</p> <p>x5 = de vrijstelling voor deze soorten wordt ingetrokken met de inwerkingtreding van de Omgevingsverordening 2022</p>														

Tabel 2 – Vrijgestelde marterachtigen per provincie

Specifieke zorgplicht

Ten alle tijden geldt bij het uitvoeren van flora- en fauna-activiteiten dient de initiatiefnemer / uitvoerder van de activiteit te kunnen aantonen hoe tegemoetgekomen wordt aan de specifieke zorgplicht (art. 11.27, Bal).

De specifieke zorgplicht schrijft voor dat bij flora- en fauna-activiteiten extra maatregelen dienen te worden genomen indien er aanwijzingen zijn voor het alle in het wild voorkomende flora en fauna. Dit geldt voor zowel beschermde soorten (vogelrichtlijnsoorten, habitatrichtlijnsoorten, nationaal beschermde soorten), maar ook voor trekvogelsoorten (art. 4.2 van de vogelrichtlijn) en Rode Lijst-soorten, ongeacht vrijstellingen, gedragscode of vergunning. De specifieke zorgplicht is ook van kracht voor de leefgebieden of natuurlijke habitats van bovengenoemde soorten. Iedereen die een flora- en fauna-activiteit uitvoert, moet nadelige gevolgen zoveel mogelijk voorkomen, beperken of ongedaan maken (in deze volgorde).

Als er door de flora- en fauna-activiteit nadelige gevolgen optreden voor deze soorten, dienen preventief passende maatregelen te worden getroffen. Als de activiteit al is aangevangen en er blijken onvoorziene nadelige gevolgen voor één of meerdere soorten, moet de activiteit gestaakt worden. Als stoppen niet mogelijk is, dienen herstelmaatregelen getroffen te worden. Of de getroffen maatregelen ook het beoogde effect hebben, dient tijdens en na uitvoer van de activiteit te worden nagegaan.

Om verstoring van planten en dieren zoveel mogelijk te voorkomen, is het tijdstip of de periode voor uitvoeren van werkzaamheden van belang. De kalender is bedoeld om de bouwwerkzaamheden en beheer en onderhoud beter af te stemmen op de bestaande flora en fauna waarden.

		Jan	Feb	Mrt	Apr	Mei	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
Bebouwing en muren													
Verbouwen	Algemeen												
Renoveren	Gebouwen met vleermuizen												
Slopen	Gebouwen met uilen												
	Gebouwen met zwaluwen												
Houtopstand (bomen en struiken)													
Dunnen	Algemeen												
Snoeien	Vleermuisbomen												
Terugzetten	Bomen met winterslaap voor vogels												
Zuiveren	Bomen en struiken met kleinere zoogdieren												
Vellen	Sleedoornstruwelen voor sleedoornpage												
Heide													
Maaien	Algemeen												
Plaggen	Heide met reptielen												
Branden													
Afgraven													
Ophogen													
Pionier, grazige en ruigte vegetatie													
Maaien	Algemeen												
Afgraven	Ruigte vegetatie met amfibieën												
Ophogen	Ruigte vegetatie met reptielen												
Wateren (poel, moeras, watergang en beek)													
Graven													
Aanbrengen	Kunstwerken bij nieuwe wateren												
	Kunstwerken bij bestaande wateren												
Opschonen													
Baggeren													
Dempen													
Oever-, water- en moerasvegetatie (poel, moeras, watergang en beek)													
Maaien													
Afgraven													
Ophogen													

	Optimale perioden voor werkzaamheden. In deze perioden zijn de minste kans op verstoringen van planten en dieren.
	Acceptabele perioden voor werkzaamheden, mits er geen verstoring van planten en dieren plaatsvindt. De werkzaamheden verrichten onder begeleiding van een ter zake kundige.
	Geen werkzaamheden in deze perioden. Wanneer andere zwaarwegende belangen gelden dan de werkzaamheden verrichten onder de voorwaarden.

Disclaimer

Deze rapportage is vervaardigd op verzoek van de opdrachtgever zoals hierboven aangegeven. Niets uit deze rapportage mag, met uitzondering van de opdrachtgever, worden vermenigvuldigd of openbaar gemaakt worden door middel van scanning, druk, internet, kopie of andere wijze zonder schriftelijke toestemming van Ecofect B.V., noch mag het zonder deze toestemming voor een ander doel gebruikt worden dan waarvoor het vervaardigd is. Ecofect B.V. is niet aansprakelijk voor vervolgschade, alsmede schade die voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van de werkzaamheden of andere gegevens verkregen. De opdrachtgever vrijwaart Ecofect B.V. voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing. Omdat ecologisch onderzoek een momentopname is, kan de aanwezigheid van beschermde soorten soms niet worden uitgesloten of bevestigd. Daarnaast is de natuurwetgeving aan verandering en jurisprudentie onderhevig. Wij zijn echter niet aansprakelijk voor de gevolgen van onverwacht verschijnende of verdwijnende flora of fauna, noch voor de gevolgen van veranderende wetgeving of jurisprudentie.

© 2025 Ecofect B.V.; Nunspeet

